

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 83 (2023) 1, 137—153

Besedilo prejeto/Received:01/2023; sprejeto/Accepted:02/2023

UDK/UDC: 27-675

DOI: 10.34291/BV2023/01/Primc

© 2023 Primc, CC BY 4.0

Liza Primc

Ekumenska pot papeža Frančiška

The Ecumenical Journey of Pope Francis

Povzetek: V letu 2023 obeležujemo deseto obletnico pontifikata papeža Frančiška. Ekumenizem, ki je v skladu z drugim vatikanskim koncilom postal pomembna dejavnost Katoliške cerkve, je ključna točka dialoga in sodelovanja med številnimi krščanskimi skupnostmi že od začetka 20. stoletja. Papež Frančišek, ki je še pred izvolitvijo dognal pomembnost dialoga in občestvenosti sredi (družbenih) razdorov in razlik, je prav zato še toliko bolj zavezan ekumenskemu sodelovanju in napredku. V prispevku¹ proučujemo in sintetično predstavljamo ekumensko pot Katoliške cerkve, še posebej pa se dotaknemo ekumenske poti sedanjega papeža in njegovega dosedanjega prispevka k dialogu s krščanskimi občestvi po svetu.

Ključne besede: papež Frančišek, ekumenizem, ekumenska zavzetost, zgodovina ekumenizma

Abstract: The year 2023 marks the 10th anniversary of Pope Francis' pontificate. Ecumenism, which became an important activity of the Catholic Church in line with the Second Vatican Council, has been a key point of dialogue and cooperation between many Christian communities already from the beginning of the twentieth century. Pope Francis, who even before his election recognised the importance of dialogue and communion in the midst of (social) divisions and differences, is, therefore, all the more committed to ecumenical cooperation and progress. In this paper, we examine and synthesize the ecumenical journey of the Catholic Church, and in particular touch upon the ecumenical journey of the current Pope and his contribution to dialogue with Christian communities around the world so far.

Keywords: Pope Francis, Ecumenism, Ecumenical Commitment, History of Ecumenism

1. Uvod

»Suknja pa je bila brez šiva, od vrha scela stkana,« je zapisano v Janezovem evangeliju (19,23). Tako kot neraztrgana suknja, je bila tudi krščanska skupnost najprej

¹ Prispevek je nastal kot rezultat dela v okviru raziskovalnega programa „P6-0262: Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga,“ ki ga sofinancira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

enotna, čez stoletja pa se je zaradi dogmatičnih nesoglasij preobrazila v več krščanskih Cerkva in ločin. Katoliška Cerkev, ki ostaja zvesta tradiciji, dani po Kristusu, se je ekumenskemu dialogu in klicu po edinosti začela zavezovati s pontifikatom papeža Janeza XXIII., načrtno pa je skrb za napredek ohranjanja krščanske edinosti implementirala z drugim vatikanskim koncilom. (UR, tč. 4)

Papež Frančišek, ki je svoj pontifikat začel leta 2013, je tako kot njegovi predhodniki zavezan ohranjanju ekumenskih odnosov s krščanskimi sobrati, s katerimi si delimo vero v Kristusa Odrešenika, Sveto pismo in zakrament krsta. Njegov nekonvencionalni pristop k pastoralnemu delovanju je obrodil sadove tudi na ekumenskem področju, o čemer priča več srečanj in skupnih izjav s pomembnimi verskimi predstavniki, ki jih bomo v prispevku podrobneje proučili. Kakšna je ekumenska pot papeža Frančiška?

2. Ekumenizem pred Frančiškovim pontifikatom

Preden se osredotočimo na sedanjega papeža, je prav, da se na kratko seznanimo z ekumensko zgodovino. (Neuspeli) poskusi ekumenizma s pravoslavnimi cerkvami so vidni že v 15. stoletju, v pravem pomenu ideje pa je dialog nastopil šele v 20. stoletju, prvič s papežem Janezom XXIII. Leta 1959 je izdal encikliko „Ad Petri cathedram“, v kateri je nagovoril ves krščanski svet z besedami »resnica – edinost – mir«. Prvič izpostavlja, da smo vsi čreda z enim pastirjem, pri čemer spodbuja k molitvi, »da bodo vsi eno, kakor ti, Oče, v meni in jaz v tebi; da bodo tudi oni v Nas eno«. To je tolažilno upanje; zagotavlja nam, da se bodo nekega dne vse ovce, ki niso iz tega hleva, želele vrniti vanjo. Potem bo po besedah Boga, našega Odrešenika, »ena čreda in en pastir«. (APC, tč. 60) To zaključí s povabilom k edinosti, da bi bili kot sinovi in brati enega Očeta in dediči iste skrivnosti (APC, tč. 79–83; 87). K temu doda: »Ko vas z veseljem kličemo k edinosti Cerkve, upoštevajte, prosim, da vas ne vabimo v tuj dom, ampak v vaš lastni dom, v bivališče vaših prednikov. Dovolite nam torej, da hrepenimo po vas vseh »v srcu Kristusa Jezusa« in vas vse opominjamo, naj se spomnite svojih prednikov, ki so vam »oznanjali Božjo besedo; premišljuje srečno vprašanje življenja, ki so ga živeli, in posnemajte njihovo vero.« (AD, tč. 84) Kajti »nehajo biti naši bratje šele, ko prenehajo govoriti »Oče naš« (AD, tč. 86).

Ideja o enem Kristusovem telesu se je v veliki meri razvila in uveljavila na drugem vatikanskem koncilu, pod že omenjenim papežem in njegovim naslednikom Pavlom VI. Prošnja za pospeševanje povezanosti med katoličani in drugimi kristjani je umeščena v samo „Dogmatično konstitucijo o Cerkvi“, kjer posebno poudarja prizadevanje za miroljubno zedinjenje v eno čredo pod enim pastirjem (LG, tč. 15), zlasti pa se zbor do možnosti krščanskega zedinjenja opredeli v odloku o ekumenizmu „Unitatis redintegratio“. Ta ima za namen »pospeševati obnovev edinosti med vsemi kristjani, to je eden izmed glavnih ciljev drugega vatikanskega koncila« (UR, tč. 1).

Papež Pavel VI. se je ekumensko povezoval z Anglikansko Cerkvijo: leta 1966 se je v skupni izjavi s takratnim canterburyjskim škofom zavzel za krepitev medsebojnih odnosov in obnovitev edinosti (Pavel VI. in Ramsey Canterburyjski 1966). Kot edini papež je po 9. stoletju obiskal pravoslavnega patriarha Konstantinopla in Jeruzalema: z ekumenskim patriarhom Atenagoro I. sta leta 1966 preklicala medsebojno izobčenje iz leta 1054, leto kasneje pa podala „Skupno izjavo o obnovitvi občestva“ (Pavel VI. in Atenagoras I. 1956).

Po koncilu je ekumensko zavzetost nadaljeval papež Janez Pavel II., najprej z apostolskim pismom „Orientale lumen“, namenjenim vzhodnokatoliškim Cerkvam. V pismu poudarja dosedanjo, skoraj popolno edinost, a na drugi strani bogato pestrost, ki jo vnašajo v cerkveno občestvo (OL, tč. 5): »Drugi vatikanski koncil jih je takole povzel: ›Vsakdo ve, s kakšno ljubeznijo vzhodni kristjani obhajajo sveto bogoslužje, zlasti evharistično skrivnost, vir življenja Cerkve in obljubo prihodnje slave. V tej skrivnosti verniki, združeni s svojimi škofi, dostopajo do Boga Očeta po Sinu, učlovečeni Besedi, ki je trpela in bila poveljučana v izlitju Svetega Duha, in tako ›sodelujoči v božanski naravi‹ (2 Pt 1,4) vstopijo v občestvo s presveto Trojico.« (OL, tč. 6)

Leta 1999 je kot rezultat mnogih poskusov ekumenskega dialoga med protestanti in katoliki nastala „Skupna izjava o nauku o opravičenju“, ki sta jo podpisala Svetovna luteranska zveza in Papeški svet za edinost kristjanov. Izjava se nanaša na nauk o opravičenju z Božjo milostjo po veri v Kristusa. Sama izjava ne zajema vsega nauka obeh veroizpovedi o opravičenju, gre pa za priznanje in soglasje o osnovnih verskih resnicah, ki so bile sprejete na tridentinskem koncilu: s tem so bili razrešeni dotični problemi doktrinarne obsodbe. (JDDJ, tč. 5)

Encikliko „Ut unum sint“ je papež Janez Pavel II. izdal leta 2000. V njej izrazi naklonjenost in pripravljenost Cerkve za sodelovanje z drugimi občestvi ter osebno zavzetost za napredovanje k edinosti vseh kristjanov, kar je pokazal na svojih mnogih obiskih. (UUS, tč. 1–7) Dokument poudari, da ekumenizem ni »dodatek« k dejavnosti Cerkve, temveč je del njene organske celote (UUS, tč. 20). Zlasti izpostavlja pomen molitve za edinost, ki je kristjanom najbližje (UUS, tč. 21–24), in večje obojestransko povezovanje predstavnikov Cerkva (UUS, tč. 25).

V istem letu je omenjeni papež izdal izjavo „Dominus Iesus“, v kateri se je znoval h krščanskim skupnostim: tistim, ki jih imenuje »prave partikularne Cerkve« (pravoslavne, vzhodne in starokatoliške), in tistim, ki »niso ohranile veljavnega škofovstva ter pristne in celovite vsebine evharistične skrivnosti« (DI, tč. 17), kamor spadajo protestantske Cerkve. Temu doda, da je »pomanjkanje edinosti med kristjani gotovo rana za Cerkev; ne v smislu, da ji je odvzeta njena enotnost, ampak ›v tem, da ovira popolno izpolnitev njene univerzalnosti v zgodovini.« (DI, tč. 17)

Omenjeni papež je bil ekumensko dejaven vse do svoje smrti leta 2005. Tudi njegov naslednik, papež Benedikt XVI., v iskanju ekumenskega dialoga ni razočaral. Že naslednji dan po izvolitvi je v sikstinski kapeli v nagovoru kardinalom dejal, da mora biti delovanje za krščansko edinost najvišja in temeljna naloga Cerkve in Petrovega naslednika (Roberson [s. a.]). Le nekaj mesecev kasneje je Benedikt XVI.

nagovoril množico v Kölnu in izrazil željo po nadaljevanju ekumenskih dejavnosti, ki so jo gojili njegovi predhodniki (Benedikt XVI. 2005). Leta 2006 se je v Turčiji srečal z ekumenskim patriarhom Bartolomejem I., kar je rezultiralo v skupni izjavi, kjer sta potrdila potrebo po širjenju evangelija v svetu ter se opredelila do socialnih, ekonomskih in okoljevarstvenih izzivov, ki zadevajo kristjane (Benedikt XVI. in Bartolomej I., tč. 2–7). Isto leto je podpisal skupno izjavo s škofom Canterburyjskim o ekumenskem dialogu z Anglikansko Cerkvijo, v kateri je kritično opozoril na spremembe v Anglikanski Cerkvi, ki vodijo v oddaljevanje te Cerkve od Rima in uničevanje dosedanjega ekumenskega napredka. (Benedikt XVI. in Williams 2006) Kot Nemcu so mu bili še posebno blizu stiki s protestanti, vendar je tudi v zvezi z njimi večkrat opozoril na odprta moralna vprašanja, ki protestantske cerkve oddaljujejo od enega občestva s Katoliško cerkvijo. »Nobenega dvoma ni, da si je bil Benedikt XVI. ves čas svojega papeževanja odločno prizadeval za ponovno vzpostavitev edinosti Jezusovih sledilcev. Zavedal se je, kako globoko je krščansko oznanjevanje evangelija ogroženo zaradi naše razdeljenosti in kako močno bi bilo, če bi govorili z enim glasom.« (Roberson [s. a.]

3. Ekumenizem papeža Frančiška

Leta 2013, le nekaj mesecev po nastopu pontifikata, je bilo izdana razprava med papežem ter rabinom in biofizikom Abrahamom Skorko z naslovom *O nebesih in Zemlji (On Heaven and Earth)*. V pogovoru sta se dotaknila pomena ekumenizma v Cerkvi:

»Bog se da čutiti v srcu vsakega človeka. Spoštuje tudi kulturo vseh ljudi. /.../ skozi zgodovino so obstajale okoliščine, ki so ustvarile razkole in zgradile različne skupnosti, ki imajo različne načine življenja krščanstva, na primer reformacija. Živeli smo skozi tridesetletno vojno in ta je oblikovala različni veri. Zelo težko jo je bilo sprejeti in bila je v sramoto, a to je resničnost. Bog je potrpežljiv, on čaka in Bog ne ubija. Človek je tisti, ki želi to storiti v Božjem imenu. Ubiti v božjem imenu je bogokletje.« (Frančišek in Skorka 2013, 73)

Papežev koncept ekumenizma izhaja iz pastoralnega vidika, ki predstavlja temelj drugega vatikanskega koncila, in sicer po principu »videti – presojeti – delovati«. Kakor je njegova nekonvencionalnost zaznamovala celoten pontifikat, je istočasno Frančiškov ekumenski pristop zaznamovalo življenje in delovanje v Južni Ameriki, kjer pastoralno delo predstavlja temelj občestva in Cerkve, zlasti zaradi velike socialne in ekonomske nepravilnosti ter razdorov v družbi, kjer je nujno klicati k dialogu in spravi v praksi. V enaki meri je na njegovo delovanje vplivala jezuitska ignacijanska duhovnost. (Orozco Sánchez idr. 2022, 461; Svatoň 2019, 161; Valenčič 2016, 639) »Ne smemo pozabiti, da je po papežu Frančišku prizadevanje za družbeni mir bistvena razsežnost krščanske kerigme, zahteva, ki jo najdemo v samem središču evangelija, katerega sporočilo je, da je Božje kraljestvo navzoče v svetu.« (Svatoň

2019, 161) To se kaže s poudarjanjem pastoralnih temeljev, kot so bližina človeka, oznanjevanje evangelija, pomen Božje besede ter nova evangelizacija in *missio* (Valenčič 2016, 641–643). Hermenevtika papeževe pastorale je zato v lastni osnovi ekumenska in je podvržena kulturi srečanja, katere lastnosti so dolgoročnost, dialog, organskost in skupno dobro (Svatoň 2019, 162), kjer je vse zasnovano v smeri modela »heterogene sestavljanke«: stremeti k enotnosti, kjer se srečujemo z lastno zgodovino vere in medsebojnim sprejemanjem različnosti, hkrati pa se pri tem »sestavlja« edinost (163). Ustvarjanje edinosti seveda ne sme pomeniti »verske« homogenizacije, na katero je v preteklosti opozarjal že Oscar Cullmann. Četudi se zdi, da je ekumenski načrt papeža Frančiška na zunaj viden kot ustvarjanje pluralizma, pa je na znotraj katoliško zasnovan; to pomeni, da sprejemanje različnosti ne pomeni le naivnega sprejemanja, temveč tudi ustvarja nasprotja in konstruktivno kritiko. (Svatoň 2019, 164; Mayer 2017, 163–164)

Čeprav posredno, je namen in program ekumenizma in medreligijskega dialoga Frančišek zastavil v apostolski spodbudi „Evangelii Gaudium“. O samem ekumenizmu spregovori v treh točkah spodbude (EG, tč. 244–246), kjer se opira na Janezovo molitev, »da bi bili vsi eno« (Jn 17,21). Nadaljuje s tradicionalno idejo o ekumenizmu, to je, da bi krščanske ločine zmogle iskati skupno enost, ki jim je dana po krstni milosti in vodi v gojenje miru (EG, tč. 244), pri čemer se sklicuje na koncilski dokument „Unitatis redintegratio“ (UR, tč. 2–3). Vendar po Frančiškovich načelih ekumenizem ne more biti opredeljen kot nekaj statičnega, temveč kot romanje, ki je proces in ima svoje vzpone in padce, a jasno zastavljen cilj (Mayer 2017, 159), ter je kvas, ki pomaga združevati kristjane tam, kjer je mir zaradi vojn in drugih konfliktov stalno vprašljiv (EG, tč. 246).

Po zgledu Janeza XXIII. je papež Frančišek prepričan, da je tisto, kar nas združuje, vredno več kot tisto, kar nas ločuje, vendar do trenutne situacije v Cerkvi ostaja kritičen: dokument na samem začetku omeni trenutno brezživljenjskost nekaterih kristjanov (EG, tč. 6), kar se odraža tudi v ekumenskih prizadevanjih, ki dajejo občutek, da se nahajamo v »ekumenski ledeni dobi« (Mayer 2017, 160). Ekumenizem je namreč dosegel prelomno točko: nekateri v pozitivnem smislu z veliko hvaležnostjo pozdravljajo vse dosedanje dosežke, na drugi strani ga drugi dojemajo v negativnem smislu, kot postransko stvar znotraj cerkvenih občestev: upad vernikov, pojav brezbriznosti in neupoštevanje osnovnega krščanskega moralnega nauka so le nekatere izmed mnogih ovir na poti k večji ekumenski povezanosti, na drugi strani pa se iz strahu po homogenem občestvu pojavlja velika ekumenska nestrpnost glede obravnave ključnih vprašanj, marsikje se pojavljajo celo protiekumenske težnje. (Mayer 2017, 160; Den katolske kirke 2011) Vsi našti dejavniki pomenijo, da se je napredovanje ekumenizma ustavilo oziroma več ne služi svoji primarni vlogi, na kar papež Frančišek v zgoraj omenjeni okrožnici tudi opozarja. Po njegovem mnenju v ospredje prihajajo stari konflikti in delitve, ki so jih cerkve že zdavnaj presegle in predstavljajo veliko nevarnost ponovnega odpada, predvsem pri bioetičnih in družbeno-etičnih izzivih. Pozicija Katoliške Cerkve kot srednice je zato ključna, kar se je pokazalo že na drugem vatikanskem koncilu s sprejetimi koncilskimi dokumenti in v pokoncilski ekleziologiji.

V sedanjosti dobi je Cerkev primorana pokazati primeren manevrski prostor za organsko povezano različnost, kjer lahko od vsake obstoječe skupnosti prejmemo novo raznolikost. Cerkev za Frančiška tako predstavlja mir, harmonijo in dialog (EG, tč. 227–230), na drugi strani pa je enako samokritičen do opravljanja papeževanja, kjer poudarja zvestobo Kristusu in odprtost za današnje potrebe evangelizacije, ki vodijo k pastoralnemu spreobrnjenju (EG, tč. 32), čeprav to ne pomeni centralizacije primata, čemur se je sedanjosti papež odpovedal (EG, tč. 16). V letu 2015 je Frančišek na novo ovrednotil *ekumenizem svetnikov in mučencev (communio sanctorum)* Janeza Pavla II., ki je postal tako imenovana *paradigma ekumenizma krvi mučencev vseh Cerkva*, saj so po njegovem ravno ekumenski mučenci največji dokaz pričevanja, da je vse delitve mogoče preseči v podaritvi za Kristusov evangelij, in predstavljajo novo dobo ‚gorečega‘ ekumenizma. (UUS, tč. 1; Mayer 2017, 168–169)

V nadaljevanju bomo podrobneje proučili nekaj primerov ekumenske držbe papeža Frančiška z ostalimi cerkvami.

3.1 Nagovor predstavnikov cerkva in cerkvenih skupnosti ter drugih skupnosti v klementinski dvorani

Le teden dni po konklavu je papež Frančišek v klementinski dvorani nagovoril predstavnike cerkva in cerkvenih skupnosti ter predstavnike drugih verstev, ki s Katoliško cerkvijo gojijo ekumenski in medverski dialog. Avdiience se je udeležilo 33 predstavnikov cerkva in verskih skupnosti, med drugim tudi ekumenski patriarh Konstantinopla Bartolomej, ki je prvič po letu 1054 prisostvoval avdienci ‚rimskega škofa‘ in Petrovega naslednika, kakor se je v nagovoru samopomenoval Frančišek. S tem je naslovil problem papeškega primata in naredil korak bliže k možni razrešitvi omenjenega problema. (Kenny 2013; Scerri 2013, 27)

V nagovoru se je novoizvoljeni papež najprej obrnil k prisotnim predstavnikom krščanstva. Poudaril je pomen leta vere, ki ga je pred njim razglasil papež Benedikt XVI. Tako kot pri njegovem predhodniku je tudi pri papežu Frančišku vera središče osebnega srečanja s Kristusom in ‚gonilna sila‘ za združitev kristjanov, ki je utemeljena v izreku »Ut unum sint« (Frančišek 2013). Vera, pričevanje in milost, podarjena s krstom, so po besedah papeža tri stvari, ki nas postavljajo v službo za krščansko edinost in služenje svetu. »Bolj ko bomo v svojih mislih, besedah in dejanjih zvesti Njegovi volji, bolj bomo resnično in bistveno napredovali k edinosti.« (2013)

Prav s temi besedami se je ozrl na pomembnost ekumenskega dialoga. V nagovoru je poudaril, »da smo še bolj nujno doživljali molitev za edinost med verniki v Kristusa in obenem na neki način videli napoved njene popolne uresničitve, ki je odvisna od Božjega načrta in našega zvestega sodelovanja«. S spominom na papeža Janeza XXIII. je opozoril na besede uvodnega govora v drugi vatikanski koncil – na dolžnost Katoliške cerkve pri uresničevanju velike skrivnosti edinosti, zapisane v evangeliju. (2013)

V drugem delu je papež nagovoril predstavnike judovske in islamske skupnosti ter izpostavil pomen koncilskega dokumenta „Nosta Aetate“, s poudarkom na nadaljnjem dialogu z drugima abrahamskima religijama. »Katoliška Cerkev se zaveda pomena spodbujanja prijateljstva in spoštovanja med moškimi in ženskami različnih verskih tradicij,« je papež nagovoril v zaključku in med drugim že dal prve iztočnice za svoje delovanje: »Cerkev se prav tako zaveda odgovornosti, ki jo imamo vsi za naš svet, za celotno stvarstvo, ki ga moramo ljubiti in varovati. Veliko lahko storimo v korist ubogih, pomoči potrebnih in trpečih ter v prid pravičnosti, spodbujanju sprave in graditvi miru. Predvsem pa moramo v našem svetu ohranjati hrepenenje po absolutnem in se zoperstaviti prevladi enodimenzionalne vizije človeške osebe, vizije, ki človeka zreducira na to, kar proizvede in kar porabi: to je ena najbolj zahrbtnih skušnjav našega časa.« (2013)

3.2 Srečanje s patriarhom Kirilom na Kubi

Nenapovedano zgodovinsko srečanje dveh visokih verskih voditeljev – papeža Frančiška in ruskega patriarha Kirila I. – na Kubi leta 2016 je rezultiralo v objavi skupne izjave. V njej se dotikata epohalnih sprememb, ki jih je človeštvo deležno v zadnjem stoletju: verska preganjanja, medverski dialog, omejevanje verske svobode, socialni problemi, moralno-etična vprašanja in želja po ohranjanju žive vere. (Frančišek in Kiril 2016) Kljub strahu, da bi srečanje pomenilo izenačevanje dogmatičnih vrednot obeh cerkva, pa je izjava pravzaprav razglasila (le) pomen skupnega razumevanja krščanskih vrednot in željo po vztrajnosti vernikov v njih.

Skupna izjava se začne z besedami upanja o možnosti ponovne vzpostavitve evangelijske edinosti, ki jo ovrednotita s pogledom na zgodovino krščanskega izročila. Osrednji del dokumenta se ozre na izzive, ki jih prinaša sodobni svet. Med ključnimi točkami se znajdejo preganjanja kristjanov v okviru državljskih razprtij in verskega nasilja, kjer ti prebivajo v manjšini (Bližnji vzhod in Afrika). Na evropsko-ruski ravni v ospredje stopa zavzemanje za obnovitev krščanskih temeljev, še posebno na območju Rusije in drugih vzhodnoevropskih držav, kjer je bil zaradi totalitarnih režimov prisoten ateizem. Podarjata, da je za obnovo krščanskih vrednot v družbi nujna celica družina, zato soglašata, da zakonsko zvezo in družino sestavljata le moški in ženska. Nadalje sta obsodila kakršnokoli prekinitev življenja (splav in evtanazija), osrednja skrb pa so pasti oploditve z biomedicinsko pomočjo. (Frančišek in Kiril 2016, tč. 4–24)

V zadnjih točkah njune izjave (tč. 25–27) sta se dotaknila tudi perečega vprašanja unijatstva in razkola med krščanskimi skupnostmi v Ukrajini.² Izrazila sta željo po spravi med grkokatoliki in pravoslavniimi ter ustvarjanju razmer, ki bi omogočale normalno bivanje verskim manjšinam. Na ukrajinske vernike se obračata z mislijo, naj postanejo zedinjeni bratje in sestre v Kristusu ter skupaj pričujejo v Duhu resnice.

Obravnavana izjava je naletela na več kritik, predvsem glede zgoraj omenjenih treh točk, ki zadevajo konflikt v Ukrajini. Mnogi so v srečanju bolj kot napredovan-

² O položaju rimokatoličanov v sodobni Ukrajini glej Osadzy 2022.

je v ekumenizmu videli politično potezo, saj ni skrivnost, da rusko pravoslavje katolištvu ni preveč naklonjeno. (Allen Jr. 2016) Objava dokumenta je za ukrajinske grkokatolike pomenila veliko razočaranje: nadškof ukrajinske Grkokatoliške Cerkve Sviatoslav Ševčuk je v izjavi povedal, da so se počutili izdane s strani Svetega sedeža. Menil je, da bi bilo naivno verjeti v dokumentu omenjeni potrebi po prizadevanju za edinost, nujnosti obrambe kristjanov, preganjanih zaradi vere, ohranjanju tradicionalnih vrednot in verske svobode, upoštevajoč dejstvo, da je ob objavi v Ukrajini že potekala vojna. (Hürriyet Daily News 2016; The Catholic World Report 2016) Frančišek je kmalu po odzivu ukrajinskih grkokatolikov pojasnil, da razume ukrajinsko jezo in nestrinjanje z izjavo, saj so že bili vpeti v vojno, a morajo razumeti, da v ozadju treh spornih točk stoji ideja o prekinitvi ognja in iskanju sporazumov ter ne spodbuda vojaški agresiji (The Catholic World Report 2016).

Kljub mnogim zastavljenim ciljem skupna izjava ni veliko pripomogla k izboljšanju razmer med rusko in ukrajinsko stranjo. Tri leta po srečanju Kirila in Frančiška je papež na srečanju s predstavniki ukrajinskih grkokatolikov izrazil zaskrbljenost glede takratnega ruskega vojaškega posredovanja v regiji Donbas, še bolj zaskrbljen pa je bil nad vpetostjo Ruske pravoslavne Cerkve v vojne konflikte. (Vatican News 2016)

Po začetku vojne v Ukrajini leta 2022 je pomen predhodnega skupnega sodelovanja postavljen pod velik vprašaj. Poziv k prekinitvi ognja in depolitizaciji Cerkve je našel prostor v velikonočnem voščilu Frančiška Kirilu, ki sta se pred tem v marcu, po začetku agresije, srečala na videokonferenci, a s strani moskovskega patriarhata ni prišlo do zanimanja po soglasni izjavi o prekinitvi vojne. Napovedi o ponovnem srečanju v Kazahstanu na Kongresu voditeljev svetovnih in tradicionalnih religij so se izjalovile, potem ko je bilo njuno srečanje odpovedano zaradi diplomatskih vzrokov. (Cernuzio 2022) Očitno je, da je trenutna situacija neugodna za nadaljnji ekumenski dialog med Cerkvama, saj, kot navaja Masterl Štefanič (2022), oba verska voditelja na vojno gledata s svoje perspektive. Dokler ne bosta dosegla skupne evangeljske perspektive, bo dialog onemogočen.

3.3 Odnosi z ekumenskim patriarhom Bartolomejem

Kot smo že omenili na začetku, so se odnosi z ekumenskim patriarhatom v zadnjih 100 letih pozitivno okrepili. Srečanje v klementinski dvorani ob inavguraciji papeža Frančiška leta 2013 je pomenil velik korak k nadaljnjim pogovorom, saj sta se oba voditelja pozdravila kot naslednika galilejskih bratov ribičev, prvič po veliki shizmi pa je patriarh tudi obiskal Rim. (Scerri 2013, 28) Ekumenski dialog se v zadnjih desetih letih z obeh strani krepi prav na področju skupne zavzetosti za varovanje okolja. Patriarh Bartolomej³, ki je zaradi svojih mnogih prizadevanj za okoljevarstvo, predvsem za varovanje vodnih virov, in lastnih pobud na področju tako imenovane mikro- in makroetike stvarjenja ter kot organizator mednarodnih

³ Pred Bartolomejem se je za okoljevarstvena vprašanja zavzemal njegov predhodnik, patriarh Demetrij, ki je 1. septembra 1989 z objavo enciklike pozval k varovanju okolja in vse ustvarjanine. (Japundžić 2022, 163)

ekoloških konferenc in okoljskih simpozijev znan tudi kot ‚zeleni patriarh Vzhoda‘ (Japundžić idr. 2021, 569; Japundžić 2022, 163–164; Bogataj 2016, 90), je pravzaprav predstavljal spodbudo papežu Frančišku pri pisanju okrožnice „Laudato si“¹. Preden se posvetimo omenjeni okrožnici in odnosu med Frančiškom in Bartolomejem, naj omenimo, da sodelovanje med ekumenskim patriarhatom in Katoliško cerkvijo v zvezi z okoljevarstvom poteka že od leta 2002. Bartolomej je skupaj s takratnim papežem Janezom Pavlom II. podpisal Skupno deklaracijo o okoljski etiki. Poudarek dokumenta je že nakazal pot kasnejšega „Laudata si“²: problem ekonomsko-tehničnega razvoja in napačno razumevanje vloge človeka bo imelo daljnoročne negativne posledice za človeštvo in vse stvarstvo. Strinjala sta se, da potrebujemo nov pristop, ki bo harmonično povezoval človeka, Boga Stvarnika in stvarstvo. Pozvala sta k privzgoji ekološke zavesti, ki pomeni odgovornost do sebe, drugih in stvarstva. (Bogataj 2016, 90)

Pred nastankom prve okoljevarstvene okrožnice v Katoliški cerkvi sta 25. maja 2014 Frančišek in Bartolomej na romanju v Jeruzalem razglasila Skupno deklaracijo, kjer v ospredje postavljata prihodnost človeštva. To »je odvisno od tega, kako preudarno, zavzeto in pravično varujemo dar stvarstva, ki nam ga je naš Stvarnik zaupal« (Bogataj 2016, 90). Kot sta poudarila že Janez Pavel II. in Bartolomej, je nujno krepiti »odgovornost in obvezo po spodbujanju smisla človečnosti, da bi lahko začutili potrebo po spoštovanju stvarstva in ga varovali s skrbjo« (Bogataj 2016, 90).

Dobro leto dni po srečanju v Jeruzalemu je sledila izdaja prve okoljevarstvene okrožnice „Laudato si“³, ki razširi dotedanji poznani katoliški družbeni nauk o okoljski krizi (Malmenvall 2016, 10). Kot zapiše Frančišek na prvih straneh okrožnice, je njegov inspirator patriarh Bartolomej večkrat jasno izrazil, da mora vsak od nas priznati in se pokesati za škodo, ki je povzročena stvarstvu v našem imenu; prav tako je večkrat opozoril na etične korenine okoljskih problemov, ki zahtevajo temeljno spremembo v človeštvu samem (LS, tč. 7–9); pravilno zastavljena (katoliška) antropološka vizija, ki je v sozvočju z etičnim znanstveno-tehničnim napredkom, je zmožna poroditi celostno in uravnoteženo okolje za posameznika (Malmenvall 2016, 10; 15). Po patriarhovem mnenju je to mogoče doseči le z askezo in liturgijo (Japundžić in Jelič 2021, 570), ideji pa se pridružuje tudi papež: »Od nas se zahteva, da potrošnjo nadomestimo z žrtvovanjem, pohlep z velikodušnostjo, razsipnost z duhom delitve, z askezo, ki vključuje učenje dajanja in ne zgolj odrekanja. To je način ljubezni, postopnega prehoda od tega, kar hočem, k temu, kar potrebuje Božji svet. To je osvoboditev od strahu, pohlepa in prisile.« (LS, tč. 9) Stremljenje k novi svetovni solidarnosti temelji na iskanju sozvočja med ljudmi, Bogom in stvarstvom, se glasi načrt za prihodnost papeža Frančiška. Seveda omenjenega cilja ni mogoče doseči le z zunanji spremembami: v prvi vrsti se mora spremeniti vsak posameznik, ki je del družbe, do tega pa lahko pripeljeta le večja odprtost in odkritost drug do drugega ter sprejemanje absolutnih družbenih načel. (Malmenvall 2016, 13–14)

Ekumensko-okoljevarstvena zavzetost se širi tudi na Anglikansko cerkev. Posledično je 1. septembra 2021 sledila objava skupnega pisma, v katerem so papež, ekumenski patriarh in canterburyjski nadškof Justin kristjane pozvali k nujni druž-

beni in okolijski odgovornosti. Besedilo, naslovljeno na vse ljudi dobre volje, na-rekuje »naj si prizadevajo prisluhniti klicu zemlje in revnih ljudi, preverijo svoje ravnanje in se zavežejo k smiselnim žrtvam za zemljo, ki nam jo je dal Bog« (Frančišek, Bartolomej in Justin Canterburyjski 2021). Dokument zlasti poudarja trajnostni razvoj na družbenem, gospodarskem in okoljevarstvenem nivoju. Podobno kot v okrožnici „Laudato si“ in sorodnih dokumentih ekumenskega patriarha tudi tu ugotavljajo, da je trenutna situacija daleč od rožnate: prihaja do izčrpavanja zemeljskih dobrin, izgube biotske raznovrstnosti, posledice izkoriščanja pa se kažejo v neenakomerni porazdelitvi dobrin in povečevanju revščine. (Frančišek, Bartolomej in Justin Canterburyjski 2021) Zapisali so še: »To je prvič, da se vsi trije čutimo dolžni skupaj obravnavati nujnost okoljske trajnosti, njen vpliv na trajno revščino in pomen globalnega sodelovanja. Skupaj se v imenu naših skupnosti obračamo na srce in um vsakega kristjana, vsakega vernika in vsakega človeka dobre volje, saj je skrb za ustvarjanino duhovno naročilo, od katerega je odvisna prihodnost naših zanamcev.« (Frančišek, Bartolomej in Justin Canterburyjski 2021)

Dani poziv treh voditeljev cerkva ni le dobra perspektiva za govor o okoljski in socialni nepravilnosti v prihodnosti, temveč nas v ekumenski noti spodbuja, da s strani evangelijskega in skupnega krščanskega izročila, ki nam je skupno vse do danes, družbi vedno znova skozi skrb za sočloveka in ohranjanje narave ponujamo pričevanje za Boga. (Bignotti 2021, 48–49)

3.4 Skupna izjava ob katoliško-luteranski obeležbi reformacije v Lundu

31. 10. 2016 sta Svetovna luteranska zveza in Katoliška Cerkev v Lundu in Malmöju na Švedskem skupaj obeležili takrat prihajajočo 500-letnico začetka protestantske reformacije. Povod za obisk je bilo leto usmiljenja, kjer je papež podal opravičilo protestantskim sobratom. »Kot rimski škof in pastir Katoliške Cerkve želim prositi za usmiljenje in odpuščanje zaradi neevangelijskega vedenja katoličanov do kristjanov drugih Cerkva«, takrat pa je tudi napovedal obisk Švedske, prvič po letu 1989. (Tanderø 2016)

Na Švedskem, kjer ekumenski dialog med cerkvama poteka že od sredine 20. stoletja (Svenska kyrkan 2022; Primc 2022, 63), so same priprave na obeležbo s strani katoliškega stockholmskega škofa in nadškofinje Jackelen potekale že leto prej (Škafar 2017, 271). V izjavi, ki predstavlja sintezo omenjenega srečanja, je najprej poudarjen pomen skupne obeležbe ekumenskega napredka, h kateremu prispevata tako katoliška kot protestantska stran zadnjih 50 let. Zaveza, da bosta obe strani skupno pričevali za Božjo milost, ki je navzoča v križanem in vstalem Kristusu ter v krstu, ki je njen izvir, in skušali odstranjevati ostale prepreke, ki onemogočajo enotnost v Kristusu, je bila pogosto izrečena tako na eni kot na drugi strani. Poleg ekumenskega je poudarjen tudi teološki dialog, ki poleg osnovnih dogmatičnih vprašanj zadeva tudi pereča moralna vprašanja. »Bog nas kliče v bližino vseh, ki hrepenijo po dostojanstvu, pravičnosti, miru in spravi,« je papež Frančišek izpostavil v homiliji v lundski katedrali.

»Zagotovo je bila naša ločitev ogromen vir trpljenja in nerazumevanja, vendar nas je tudi pripeljala do tega, da smo iskreno spoznali, da brez Njega ne moreva storiti ničesar; na ta način nam je omogočil boljše razumeti nekatere vidike naše vere. S hvaležnostjo priznavamo, da je reformacija pripomogla k večji osrednji vlogi Svetega pisma v življenju Cerkve. S skupnim poslušanjem Božje besede v Svetem pismu so bili storjeni pomembni koraki naprej v dialogu med Katoliško Cerkvijo in Luteransko svetovno federacijo, katere petdeseto obletnico pravkar praznujemo. Prosimo Gospoda, naj nas njegova beseda ohranja združene, saj je vir hrane in življenja; brez njegovega navdiha ne moremo storiti ničesar.« (Frančišek 2016)

Papež je v nagovoru obeležil tudi Skupno izjavo o nauku o opravičenju. V dejanjih Martina Luthra išče tudi krščanski spomin, to je, da vse, kar prejemamo, prejemamo po volji Boga – tako tudi nauk o opravičenju izraža koncept človekovega obstoja pred Bogom. »Kot luterani in katoličani molimo skupaj v tej stolnici, zavedajoč se, da brez Boga ne moremo storiti ničesar. Prosimo ga za pomoč, da bi bili živi udje, bivali v njem, vedno potrebni njegove milosti, da bi skupaj ponesli njegovo besedo svetu, ki tako zelo potrebuje njegovo nežno ljubezen in usmiljenje,« je še na koncu dodal Frančišek (2016)

Obisk je požel tako pozitivne kot negativne odzive. Vredno je omeniti, da je papež Frančišek na Švedskem zelo priljubljen zaradi odnosa do trpečih, ubogih in migrantov. Papeški obisk pretežno protestantske dežele (leta 2020 se je za člana Švedske cerkve opredelilo okoli 55,2 % prebivalcev Kraljevine Švedske (Primc 2022, 63)) je imel poleg obeležbe reformacije tudi drugo noto: četudi je to trenutno verska manjšina (približno 1 % prebivalstva), se število članov Katoliške cerkve na Švedskem vsako leto vztrajno povečuje. Frančiškova kanonizacija druge Švedinje po Brigiti Švedski, Marie Elizabete Hesselblad, spreobrnjenke iz protestantizma, ki je med drugo svetovno vojno skrivala Jude in ustanovila švedsko vejo brigitink, so v kraljevini pozdravili z velikim navdušenjem. (Ivereigh 2016)

Na drugi strani je negativen odziv požel ekstremno kratek papežev obisk. Bitte Assarmo, urednica švedskih katoliških novic, je dvodnevni obisk pospremila z besedami, »da je Švedska Cerkev tako zelo protihierarhična, da niso najbolj navdušeni, če bi papež ostal še kak dan dlje«, saj »katoliške vrednote niso švedske vrednote« (Ivereigh 2016). Dodatne kritike je bila deležna Švedska Cerkev v zvezi z organizacijo dogodka: tega namreč ni prevzela omenjena Cerkev, temveč Svetovna luteranska zveza, kar je dogodek in željo po edinosti postavilo v neugodno luč (Ivereigh 2016). Sama Švedska Cerkev se na kritike ni odzvala, so pa ob dogodku zapisali, da so veseli vrnitve Kristusove luči v Lund, enega najpomembnejših krščanskih središč v srednjeveški Skandinaviji. V Lundu je bila leta 1970 ustanovljena Svetovna luteranska zveza, zaradi česar Švedska Cerkev ne želi stopati v ospredje in pozornosti usmeriti na svetovno ekumensko sodelovanje med krščanskimi Cerkvami. (Svenska kyrkan 2016)

3.5 Odnosi z Anglikansko Cerkvijo

Čeprav so bili odnosi med Anglikansko in Katoliško Cerkvijo v 20. stoletju začrtani k možnosti popolne vrnitve, pa se njun odnos v zadnjih desetletjih slabša, še posebno po odločitvi Anglikanske Cerkve, ki dovoljuje ordinacijo žensk in istospolne poroke. Kot zagovarja Peter Sedgwick, se je ‚prelom‘ odnosov dokončno zgodil po letu 2014, torej v času, ko je Petrov naslednik postal prav papež Frančišek. Ali to drži?

Najprej se obrnimo v preteklost odnosov med omenjenima Cerkvama. V 20. stoletju sta Anglikanska in Rimskokatoliška Cerkev pristopili k pogovorom pri Anglikansko-rimskokatoliški mednarodni komisiji⁴ (angl. *Anglican–Roman Catholic International Commission*, okr. ARCIC), ki sta jo leta 1967 ustanovila Michael Ramsey, nadškof Canterburyjski, in papež Pavel VI. z namenom ponovne priključitve Anglikanske Cerkve k Rimskokatoliški. Cerkev sta najprej obravnavali najpomembnejše teme, to so evharistija, služenje in oblast, kasneje pa sta obdelali še vprašanje odrešenja in občestva. Prvo poročilo iz leta 1981, ki je obravnavalo vprašanje evharistije, služnja in oblasti, je leta 1982 Kongregacija za nauk vere zavrnila. (ARCIC 2022; Sedgwick 2021, 196) Po zavrnitvi se je zgodilo še več drugih ‚prelomnih‘ dogodkov, ki so botrovali hlajenju odnosov med Cerkvama (npr. izjava v dokumentu DI, da so vse nerimskokatoliške cerkve pravzaprav le ‚cerkvene skupnosti‘ ipd.). (Sedgwick 2021, 199)

Novo srečanje Komisije se je zgodilo leta 2011 po naročilu papeža Benedikta XVI. in canterburyjskega nadškofa Rowana Williamsa, in sicer »z namenom preučiti Cerkev v občestvu kot krajevno in vesoljno Cerkev ter prepoznati pravi etični nauk« (ARCIC 2022). Skupna izjava „Skupaj na poti“ (angl. *Together on the Way*) je bila potrjena leta 2017 v Nemčiji, a je bila z obeh strani deležna kritik, predvsem v smeri vedno večjega razkoraka v dogmatičnem nauku in posledično vprašljivem ekumenskem sodelovanju. Komisija je po izjavi svoja srečanja nadaljevala v letih 2019 in 2022, naslednje srečanje pa je načrtovano za leto 2023. (Communique: ARCIC Plenary 2022) Omenjena komisija v zadnjem desetletju ni sprejela nikakršnih skupnih sklepov: kot so zapisali v sporočilu za javnost leta 2019, se Komisija osredotoča in gradi na tako imenovanem *receptivnem ekumenizmu*. (Communique from the meeting of ARCIC II 2019)

Problem, ki v glavnem ustvarja nezmožnost združitve občestev obravnavanih cerkva, izvira iz nasprotnega moralno-dogmatičnega učenja ene in druge Cerkve na področju razveze cerkvenega zakona, vprašanja splava, uporabe kontracepcije, ordinacije žensk in poročanja istospolnih partnerjev.⁵ »Značilnost uveljavljene rim-

⁴ Poleg omenjene komisije deluje tudi Mednarodna anglikansko-rimskokatoliška komisija za edinost in poslanstvo (angl. *International Anglican-Roman Catholic Commission for Unity and Mission*, okr. IARCCUM). »Njen namen je olajšati razvoj strategij za pretvorbo dosežene stopnje duhovnega občestva v vidne in praktične rezultate, spodbujanje in spremljanje formalnega odziva in sprejemanja dogovorjenih izjav ARCIC, krepiti odnose med ARCIC in nacionalnimi anglikansko-rimskokatoliškimi komisijami (ARC) ter med različnimi nacionalnimi komisijami ARC z zagotavljanjem podpore in virov za spodbujanje izmenjave informacij in prakse, spodbujanje anglikanskih provinc in rimskokatoliških škofovskih konferenc k vzpostavitvi dialogov ARC, kjer še ne obstajajo ter spodbujanje anglikanskih in rimskokatoliških škofov k razvoju projektov in programov skupnega pričevanja in poslanstva v svetu.« (IARCCUM [s. a.]

⁵ Do razkolov glede vprašanja moralno-dogmatičnega nauka prihaja tudi v sami Anglikanski cerkvi, za kar je krivo pomanjkanje enotnosti in različne kulturne tradicije na posameznih cerkvenih ozemljih. Konservativnejša struja tako nasprotuje uvedenim spremembam, medtem ko nekateri liberalni in zmerni

skokatoliške morale je poudarjanje absolutnosti nekaterih zahtev moralnega zakona in obstoj nekaterih prepovedi, za katere ne obstajajo izjeme. V teh primerih je tisto, kar je prepovedano, po svoji naravi zato objektivno napačno. Po drugi strani pa so anglikanci, čeprav priznavajo iste končne vrednote, niso prepričani, da so zakoni, kot jih dojemamo, nujno absolutni.« (ARCIC II 1994)

Kako torej oceniti sedanji odnos s poudarkom na odnosu med papežem Frančiškom in Anglikansko cerkvijo?

Ob obeleženju 60. obletnice koncila je papež pozval k hrepenenju po edinosti in polnem občestvu (Wooden 2022). Tako je papež Frančišek leta 2022 za vodjo Dikasterija za dialog med Katoliško in Anglikansko Cerkvijo imenoval irskega benediktinca p. Martina Browneja iz opatije Glenstal (Congrer 2022). Čeprav se o perečih moralno-dogmatičnih vprašanjih canterburyjski škof Welby nerad izreka, pa je toliko bolj naklonjen ekumenskemu sodelovanju: »[Krise so] danes večje kot morda kdaj koli prej v zgodovini človeštva. /.../ čas ekumenske zime in navad delitve ter ločenega življenja minil. Novo življenje bo prišlo s poslušnostjo in izbiro nas, ki tvegamo v ekumenizmu, ki naredimo korak naprej v pričakovanju, da bomo blagoslovljeni, ko bomo poslušni Kristusu.« (Thornton 2022)

Nadškof Welby je posvaril pred medsebojnim tekmovanjem veroizpovedi, saj to ni namen ekumenskih prizadevanj: »Enotnost ne pomeni enotne birokracije ali celo enotne hierarhije, sloga bogoslužja ali skupnih kulturnih predpostavk. Pomeni globoko medsebojno ljubezen, ki drug drugega sprejema za Gospodovo mizo.« (Thornton 2022) Na drugi strani je izpostavil glavni problem današnjega krščanskega življenja, ki je vsakodnevna želja po spreobrnjenju: »Naslednja desetletja niso videti nič boljša v gospodarskem, vojaškem, duhovnem, družbenem, znanstvenem in tehnološkem smislu, zlasti za najrevnejše in najsišibkejše /.../ V tem času svetovne krize naj bi bili kristjani skupnost miru, ki je v Kristusu po Duhu stvaritev Boga, ne nas. /.../ Živimo sredi ekumenizma trpljenja.« (Thornton 2022) Nadškof je dodal tudi, da si krščanstvo v kriznih časih ne more dovoliti še večje razdeljenosti, kar je skupaj s papežem in patriarhom Bartolomejem izrazil v Skupni izjavi o družbeni in okoljski odgovornosti (gl. podpoglavje 3.5). »Moj preprost izziv za vse nas danes je, da ponovno najdemo duhovno strast preteklosti za ekumenizem; teološko, v solidarnosti s trpečimi, v ljubezni ...« (WCC News 2022)

4. Sklep

Frančišek na področju ekumenizma nadaljuje pot svojih predhodnikov, a na drugačen, vernikom bolj domač način. Opazuje in se odziva na potrebe sodobnega človeka ter v skladu z družbenim naukom Cerkve na univerzalen način kliče k odgovornosti, edinosti in dialogu. Zna združevati tradicijo Katoliške Cerkve z no-

anglikanci menijo, da to nasprotovanje predstavlja nov fundamentalizem znotraj anglikanizma in da je razkol neizogiben. Nekateri anglikanci, ki so nasprotovali različnim liberalnim spremembam, zlasti posvetitvi žensk in dovoljenim istospolnim porokam, so prestopili h Katoliški cerkvi ali kateri od pravoslavnih cerkva. (Sherwood 2016; Nzwilli 2019; Den katolske kirke 2011)

vimi paradigmami pastoralnega in ekumenskega delovanja. Te ekumenske točke z vrsticami posedujejo vsi odmevnejši dokumenti (npr. „Laudato si’“, „Evangelii Gaudium“), ki so nastali pod njegovim peresom, spregledati pa ne moremo niti vrste skupnih izjav, ki predstavljajo zagotovilo za nepretrgano skupno delovanje. Petrov naslednik ne skriva iskrenega iskanja odpuščanja za krivice, ki so bile v imenu Cerkve povzročene drugim krščanskim in verskim skupnostim, ter odkritosrčno išče in sprejema ponujene priložnosti za razvijanje ekumenskih odnosov, a hkrati ne odstopa od katoliškega nauka. Zaključimo lahko, da je v desetih letih svojega pontifikata Frančišek ekumenizem obogatil za boljše odnose s pravoslavnimi in protestantskimi Cerkvami, odnose pa gradi tudi na področju medverskega dialoga.

Po drugi strani moramo do ekumenizma ostati kritični. Kolikor je ekumenski napredek mogoč v teoriji, resničnost kaže, da je ovir preprosto preveč. V prispevku smo omenili več težav, ki preprečujejo uspešnejše ekumensko sodelovanje. Sam čas nas dandanes postavlja pred dejstvo, da kljub mnogim premaganim dogmatičnim problemom zdaj težave povzročajo moralne dileme, ki željo po enotnosti postavljajo pod velik vprašaj. »Če pa krščanske Cerkve in cerkvene skupnosti ne morejo enotno govoriti o velikih etičnih vprašanjih sedanjega časa, to škodi verodostojnosti krščanskega ekumenizma kot celote v sodobni civilni družbi.« (Den katolske kirke 2011) Ker se do zdaj enotna krščanska antropologija še ni oblikovala, je napredek viden le v univerzalnih ekumenskih vrednotah in ciljih, kot so varovanje okolja in skrb za izboljšanje socialnih razmer. Brez širšega soglasja krščanskih Cerkva ekumenizem preprosto ni mogoč, ostaja le utopična ideja.

Kardinal Cassidy je nekoč dejal, da je bila Kristusova suknja (Cerkev), ki si je niso upali raztrgati niti rimski vojaki (Jn 19,24), raztrgana prav s strani verujočih (Den katolske kirke 2011). Evangelijska vrstica izraža vernikovo moč: v prvi vrsti smo odgovorni za krepitev Kristusovega telesa z vero, odgovornostjo in ljubeznijo do bližnjega, s tem pa tudi za krepitev ekumenskih vezi.

Kratice

- APC** – Janez XXIII. 1959 [Ad Petri cathedram].
- ARCIC** – Anglikansko-rimskokatoliška mednarodna komisija.
- ARCIC II** – Anglikansko-rimskokatoliška mednarodna komisija: Faza 2.
- DI** – Kongregacija za nauk vere 2000 [Dominus Iesus].
- EG** – Frančišek 2014 [Evangelii Gaudium].
- JDDJ** – Svetovna luteranska zveza in Katoliška cerkev 1999 [Skupna izjava o nauku o opravičenju].
- LG** – *Koncilski odloki* 2004 [Lumen gentium].
- LS** – Frančišek 2015 [Laudato si’].
- OL** – Janez Pavel II. 1995 [Orientale lumen].
- UR** – *Koncilski odloki* 2004 [Unitatis redintegratio].
- USCCB** – Katoliška škofovska konferenca Združenih držav Amerike.
- UUS** – Janez Pavel II. 1996 [Ut unum sint].

Reference

- Allen Jr., John L.** 2016 The case for caution over the pope/patriarch meeting. *Crux*. 13. 2. <https://cruxnow.com/church/2016/02/the-case-for-caution-over-the-historic-popepatriarch-meeting> (pridobljeno 17. 1. 2023).
- Anglikansko-rimskokatoliška mednarodna komisija.** 2022. ARCIC Anglican–Roman Catholic International Commission. Anglican Communion. <https://www.anglicancommunion.org/ecumenism/ecumenical-dialogues/roman-catholic/arcic.aspx> (pridobljeno 30. 11. 2022).
- Anglikansko-rimskokatoliška mednarodna komisija: Faza 2.** 1994. *Life in Christ: Morals, Communion and The Church*. Christian Unity. <http://www.christianunity.va/content/unicatristiani/en/dialoghi/sezione-occidentale/comunione-anglicana/dialogo/arcic-ii/testo-in-inglese.html> (pridobljeno 30. 11. 2022).
- Benedikt XVI., in Bartolomej.** 2006. Common Declaration of Pope Benedict XVI and the Ecumenical Patriarch Bartholomew I. Vatican. 30. 11. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2006/november/documents/hf_ben-xvi_spe_20061130_dichiarazione-comune.html (pridobljeno 29. 12. 2022).
- Benedikt XVI., in Rowan Williams.** 2006. Common Declaration of the Archbishop of Canterbury Rowan Williams and Pope Benedict XVI. Anglican Communion. <https://www.anglicancommunion.org/media/105831/Common-Declaration-November-2006.pdf> (pridobljeno 12. 11. 2022).
- Bignotti, Samuele.** 2021. Ecumenical Bridges between Orthodox and Catholic Sides: Comparison between Fratelli Tutti of Pope Francis and For the Life of the World. Toward a Social Ethos of the Orthodox Church Signed by the Ecumenical Patriarch Bartholomew. *Review of Ecumenical Studies Sibi* 13, št. 1:42–50. <https://doi.org/10.2478/ress-2021-0004>
- Bogataj, Jan Dominik.** 2016. Eksistencialni ekumenizem v luči kozmologije okrožnice „Laudato si“. *Res Novae* 1, št. 1:80–100.
- Bräuer, Martin.** 2017. Pope Francis and Ecumenism. *The Ecumenical Review* 69, št. 1: 4–14. <https://doi.org/10.1111/erev.12261>
- Cernuzio, Salvatore.** 2022. Papež Frančišek patriarhu Kirilu: Postaniva delavca za mir za Ukrajino, ki jo trpinči vojna. *Vatican News*. 25. 4. <https://www.vaticannews.va/sl/papez/news/2022-04/papez-francisek-patriarhu-kirilu-postaniva-delavca-za-mir-za-uk.html> (pridobljeno 31. 12. 2022).
- Communiqué: ARCIC Plenary [Sporočilo plenarnega srečanja ARCIC].** 2022. Anglican Communion. <https://www.anglicancommunion.org/media/469168/arcic-communiqué-2022.pdf> (pridobljeno 30. 11. 2022).
- Communiqué from the meeting of ARCIC II [Sporočilo s srečanja ARCIC II].** 2019. Anglican Communion. https://www.anglicancommunion.org/media/451374/UFO_ARCIC_Jerusalem-Communiqué_2019.pdf (pridobljeno 30. 11. 2022).
- Conger, George.** 2022. Irish Benedictine to lead Vatican's relations with Anglicans and Methodists. *IARCUM*. 7. 10. <https://iarccum.org/?p=4278> (pridobljeno 1. 12. 2022).
- Den katolske kirke.** 2011. Developments and challenges in ecumenism today. *Den katolske kirke*. 29. 7. <https://www.katolsk.no/tro/tema/ekumenikk/artikler/developments-and-challenges-in-ecumenism-today> (pridobljeno 30. 12. 2022).
- Frančišek.** 2013. Audience with Representatives of the Churches and Ecclesial Communities and of the Different Religions. Vatican. 20. 3. https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/march/documents/papa-francesco_20130320_delegati-fraterni.html (pridobljeno 7. 11. 2022).
- . 2014. Veselje evangelija. Okrožnica. Ljubljana: Družina.
- . 2015. Hvaljen, moj Gospod. Okrožnica. Ljubljana: Družina.
- Frančišek, in Abraham Skorka.** 2013. *On Heaven and Earth: Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*. London: Bloomsbury Continuum.
- Frančišek, Bartolomej in Justin Canterburyški.** 2021. A Joint Message for the Protection of Creation. Vatican. 9. 1. <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2021/documents/20210901-messaggio-protezionedelcreato.html> (pridobljeno 26. 11. 2022).
- Frančišek in Kiril.** 2016. Skupna izjava papeža Frančiška in Kirila, patriarha Moskve in vse Rusije. Ljubljana: Družina.
- Frančišek, in Svetovna luteranska zveza.** 2016. Joint Statement on the occasion of the Joint Catholic-Lutheran Commemoration of the Reformation [Skupna izjava ob skupnem katoliško-luteranskem praznovanju reformacije]. Vatican. 31. 10. <https://www.vatican.va/content/francesco/en/events/event.dir.html/content/vaticanevents/en/2016/10/31/dichiarazione-congiunta.html> (7. 11. 2022).
- Hürriyet Daily News.** 2016. Ukrainian Greek Catholics »betrayed« by pope-patriarch meeting. *Hürriyet Daily News*. 14. 2. <https://www.hurriyetsdailynews.com/ukrainian-greek-catho->

lics-betrayed-by-pope-patriarch-meeting--95183 (pridobljeno 17. 1. 2023).

IARCCUM. S. a. Home Page. IARCCUM. <https://iarccum.org/org/?o=7> (pridobljeno 1. 12. 2022).

Ivereigh, Austen. 2016. Pope's Sweden trip a lab experiment in Catholic-Lutheran cooperation. *Crux*. 28. 10. <https://cruxnow.com/analysis/2016/10/popes-sweden-trip-lab-experiment-catholic-lutheran-cooperation> (pridobljeno 17. 1. 2023).

Janez Pavel II. 1995. *Oriente lumen*. Apostolic letter. Vatican. 2. 5. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1995/documents/hf_jp-ii_apl_19950502_orientale-lumen.html (pridobljeno 11. 11. 2022).

Janez XXIII. 1959. *Ad Petri cathedram*. Encyclical. Vatican. 29. 6. https://www.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_29061959_ad-petri.html (pridobljeno 10. 11. 2022).

Japundžić, Antun. 2022. The Ecological Efforts of the "Green Patriarch". *Bogoslovni vestnik* 82, št. 1:161–170. <https://doi.org/10.34291/bv2022/01/japundzic>

Japundžić, Antun, in Ana Jeličić. 2021. Pravoslavlje pred suvremenim ekološkim izazovima s posebnim naglaskom na ekumenski dijalog s Katoličkom Crkvom. *Diacovensia* 29, št. 4: 563–577. <https://doi.org/10.31823/d.29.4.5>

Kenny, Peter. 2013. Pope forges closer ties with Orthodox after meeting Patriarch. *Ecumenical News*. 20. 3. <https://www.ecumenicalnews.com/article/pope-forges-closer-ties-with-orthodox-after-meeting-patriarch-21908> (pridobljeno 8. 11. 2022).

Koncilski odloki. 2004. Ljubljana: Družina.

Kongregacija za nauk vere. 2000. *Dominus Iesus*. Declaration. Vatican. 6. 8. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000806_dominus-iesus_en.html (pridobljeno 11. 11. 2022).

Malmenvall, Simon. 2016. Enciklika „Laudato si“: kriza zahodnega individualizma v kontekstu politične antropologije in odprtosti katoliškega družbenega nauka. *Res Novae* 1, št. 1:7–27.

Masterl Štefanič, Mojca. 2022. Moskovski patriarh Kiril: božično voščilo papežu Frančišku. *Družina*. 26. 12. <https://www.druzina.si/clanek/moskovski-patriarh-kiril-bozicno-vo-scilo-papezu-francisku> (pridobljeno 31. 12. 2022).

Mayer, Annemarie C. 2017. The ecumenical vision of Pope Francis: journeying together as fellow pilgrims – “the mystery of unity has already begun”. *International Journal for the Study of the Christian Church* 17, št. 3:156–172. <https://doi.org/10.1080/1474225X.2017.1403840>

doi.org/10.1080/1474225X.2017.1403840

Nzwili, Frederick. 2019. Citing Inclusion of LGBT Clerics, Anglican Bishops in Africa to Shun Lambeth Conference. *Religion News Service*. 29. 5. <https://religionnews.com/2019/05/29/citing-inclusion-of-lgbt-clerics-anglican-bishops-in-africa-to-shun-lambeth-conference/> (pridobljeno 1. 12. 2022).

Orozco Sánchez, Luis Guillermo, Luis Alfredo Molina Guzmán in Marthá Cecilia Posada Diez. 2022. *Sunday Pedagogy: A Commitment to the Renewal of the Church*. *Bogoslovni vestnik* 82, št. 2: 459–468. <https://doi.org/10.34291/bv2022/02/orozco>

Osadczy, Włodzimierz. 2022. The Word of God at the Meeting Point of Civilisation: Cultural and Identity Search in the Space of Religious Life of Roman Catholics in Contemporary Ukraine. *Bogoslovni vestnik* 82, št. 1:171–183. <https://doi.org/10.34291/bv2022/01/osadczy>

Pavel VI., in Atenagoras. 1956. Joint Catholic-Orthodox Declaration of His Holiness Pope Paul VI and the Ecumenical Patriarch Athenagoras I. Vatican. 7. 12. https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/speeches/1965/documents/hf_p-vi_spe_19651207_common-declaration.html (pridobljeno 22. 11. 2022).

Pavel VI., in Michael Ramsey. 1966. Common Declaration Of His Holiness Paul Vi And His Grace Michael Ramsey, Archbishop Of Canterbury. Vatican. 24. 3. https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/speeches/1966/documents/hf_p-vi_spe_19660324_anglicani-cattolici.html (pridobljeno 12. 11. 2022).

Primc, Liza. 2022. Versko življenje Sámijev skozi zgodovino. Magistrsko delo. Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Scerri, Hector. 2013. The Ecumenical Commitment of Pope Francis. *Roczniki Teologii ekumenicznej* 60, št. 5: 25–42.

Sedgwick, Peter. 2021. Tensions in Anglican – Roman Catholic Dialogue Doctrinal and Moral Absolutes 1980–2020. *Ecclesiology* 17, št. 2:194–212. <https://doi.org/10.1163/17455316-17020003>

Sherwood, Harriet. 2016. Anglican church risks global schism over homosexuality. *The Guardian*. 12. 1. <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/12/anglican-church-england-global-schism-homosexuality-gay-rights> (pridobljeno 1. 12. 2022).

Svatoň, Robert. 2019. »Společně kráčet již znamená vytvářet jednotu«: Ekumenismus v pojetí papeže Františka. *Studia theologica* 21, št. 4:149–173. <https://doi.org/10.5507/sth.2019.035>

- Svenska kyrkan.** 2016. Páven Franciskus till Lund när katoliker och lutheraner uppmärksammar reformationen. Svenska kyrkan. 25. 1. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1363728> (pridobljeno 17. 1. 2023).
- . 2022. Bilateral relations. Svenska kyrkan. 24. 11. <https://www.svenskakyrkan.se/bilateral-relations> (pridobljeno 29. 12. 2022).
- Svetovna luteranska zveza in Katoliška Cerkev.** 1997. Joint Declaration on the Doctrine of Justification. Christian Unity. <http://www.christianunity.va/content/unitacristiani/en/dialoghi/sezione-occidentale/luterani/dialogo/documenti-di-dialogo/1999-dichiarazione-congiunta-sulla-dottrina-della-justification/en.html> (pridobljeno 29. 12. 2022).
- Škafar, Vinko Avguštin.** 2017. Papež Frančišek in Lutrovo leto. *Edinost in dialog* 72: 271–294.
- Tanderø, Nils Petter.** 2016. Pope will apologize for Catholic wrongs. Nordic News. 25. 1. <https://nnews.no/pope-to-visit-sweden-and-lund/> (pridobljeno 17. 01. 2023).
- The Catholic World Report.** 2016. Pope Francis calls Havana Joint Declaration debatable, understands Ukrainians might feel betrayed. Catholic World Report 18. 2. <https://www.catholicworldreport.com/2016/02/18/pope-francis-calls-havana-joint-declaration-debatable-understands-ukrainians-might-feel-betrayed/> (pridobljeno 17. 01. 2023).
- Thornton, Ed.** 2022. “Ecumenical winter” must end, declares Archbishop Welby. IARCCUM. 8. 9. <https://iarccum.org/?p=4257> (pridobljeno 1. 12. 2022).
- Roberson, Ronald.** S. a. Pope Benedict XVI and Ecumenism: A Retrospective. USCCB. <https://www.usccb.org/committees/ecumenical-inter-religious-affairs/pope-benedict-xvi-and-ecumenism-retrospective> (pridobljeno 11. 11. 2022).
- Valenčič, Rafko.** 2016. Kakšno podobo in prihodnost Cerkve odpira papež Frančišek. *Bogoslovni vestnik* 76, št. 3/4: 635–648.
- Vatican News.** 2019. Ukrainian Greek-Catholic leaders meet with Pope at the Vatican. Vatican News. 5. 7. <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-07/ukrainian-greek-catholic-leaders-meet-with-pope-in-the-vatican.html> (pridobljeno 17. 1. 2023).
- Wooden, Cindy.** 2022. Pope Francis prays for unity of church as he celebrates anniversary of Vatican II. IARCCUM. 11. 10. <https://iarccum.org/?p=4261> (pridobljeno 1. 12. 2022).
- WWC News.** 2022. Archbishop of Canterbury: “In this time of world crisis, Christians are to be a community of peace”. IARCCUM. 7. 9. <https://iarccum.org/?p=4255> (pridobljeno 1. 12. 2022).
- Zamunda, Leonida.** 2020. Pismo svetega očeta ob 25-letnici izida okrožnice Ut unum sint o ekumenizmu. Vatican. 25. 5. <https://www.vaticannews.va/sl/papez/news/2020-05/pismo-svetega-oceta-ob-25-letnici-izida-okroznice-ut-unum-sint-o.html> (pridobljeno 11. 11. 2022).